Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MACIEJ SZPUNAR IŠVADA,
pateikta 2018 m. balandžio 12 d.[1]

Byla C-335/17

Neli Valcheva
prieš
Georgios Babanarakis

(*Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose – Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 – Taikymo sritis – „Bendravimo teisių“ sąvoka – Taikymas seneliams“

I. Įvadas

1. Senelė pageidauja įgyvendinti bendravimo su anūku teisę. Ar Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003[2] taikomas bylai dėl tokio prašymo? Iš esmės tokį klausimą pateikė *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija).

2. Taigi ši byla Teisingumo Teismui suteikia galimybę pirmą kartą priimti sprendimą dėl Reglamento Nr. 2201/2003 taikymo senelių prašymui dėl bendravimo teisių, siekiant išsiaiškinti, ar teismas, turintis jurisdikciją nuspręsti dėl tokios teisės įgyvendinimo tvarkos, turi būti nustatytas remiantis šiuo reglamentu, ar valstybių narių tarptautinės privatinės teisės normomis. Pagal šį reglamentą pripažįstama vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismo jurisdikcija, konkrečiai, remiantis artumo kriterijumi. Taigi toliau pateiktoje analizėje sieksiu išsiaiškinti, koks teismas turi jurisdikciją bylose dėl bendravimo teisių, ir nenagrinėsiu su materialine teise susijusių argumentų.

3. Pirmiausia reikia akcentuoti, kad ši byla negali būti nagrinėjama atskirai nuo esminio klausimo dėl to, kokią reikšmę vaikui turi asmeninių santykių su seneliais palaikymas, jeigu šie ryšiai neprieštarauja jo interesams. Taigi Reglamentą Nr. 2201/2003, kiek tai susiję su tėvų pareigomis, reikia nagrinėti atsižvelgiant būtent į vaiko interesų pirmumo principą.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Chartija

4. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje „Teisė į privatų ir šeimos gyvenimą“ nustatyta:

„Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas.“

5. Chartijos 24 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „[v]isuose valstybės ar privačių institucijų veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujamasi vaiko interesais“.

2. Reglamentas Nr. 2201/2003

6. Iš Reglamento Nr. 2201/2003 2 konstatuojamosios dalies matyti, kad „Europos Sąjungos Vadovų Taryba Tamperėje patvirtino teismo sprendimų savitarpio pripažinimo principą kaip kertinį akmenį kuriant tikrą teisminę erdvę, o lankymo [bendravimo] teises nustatė kaip prioritetą“.

7. Remiantis šio reglamento 5 konstatuojamąja dalimi, „[s]iekiant užtikrinti lygybę visiems vaikams, šis reglamentas taikomas visiems sprendimams dėl tėvų pareigų, įskaitant vaiko apsaugos priemones, neatsižvelgiant į ryšį su santuokos byla“.

8. Šio reglamento 12 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad „[j]urisdikcijos pagrindai, susiję su tėvų pareigomis, nustatyti šiame reglamente, yra suformuluoti kuo lab[iau] atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų. Tai reiškia, kad jurisdikcija turėtų pirmiausiai priklausyti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybei narei, išskyrus tam tikrus vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo atvejus arba pagal tėvų pareigų turėtojų susitarimą“.

9. Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnyje dėl taikymo srities nustatyta:

„1. Šis reglamentas taikomas bet kokio pobūdžio teismo civilinėms byloms, susijusioms su:

a) su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyrium (separacija) ar santuokos pripažinimu negaliojančia;

b) tėvų pareigų skyrimu, naudojimusi jomis, perdavimu, apribojimu ar atėmimu.

2. Šio straipsnio 1 dalies b punkte nurodytos bylos konkrečiai gali būti susijusios su:

a) globos teisėmis ir bendravimo teisėmis;

<…>“

10. Šio reglamento 2 straipsnio 1, 7, 8, 9 ir 10 punktuose įtvirtintos šios sąvokos:

„1) „teismas“ apima visas valstybių narių institucijas, turinčias jurisdikciją bylose, patenkančiose į šio reglamento taikymo sritį pagal 1 straipsnį;

<…>

7) „tėvų pareigos“ – visos teisės ir pareigos, susijusios su vaiko asmeniu ar turtu, suteikiamos fiziniam ar juridiniam asmeniui teismo sprendimu, įstatymų nustatyta tvarka ar juridinę galią turinčiu susitarimu. [Jos apima, be kita ko, globos teises ir bendravimo teises];

8) „tėvų pareigų turėtojas“ – kiekvienas asmuo, turintis tėvų pareigas vaikui;

9) „globos teisės“ apima teises ir pareigas, susijusias su vaiko priežiūra, ypač teisę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą;

10) „bendravimo teisės“ apima visų pirma teisę ribotam laikui nuvežti vaiką kitur[,] negu yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta <…>“

11. Šio reglamento 8 straipsnis dėl bendrosios jurisdikcijos suformuluotas taip:

„1. Valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje.

2. Šio straipsnio 1 daliai taikomos 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatos. [Šio straipsnio 1 dalis taikoma laikantis 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatų.]“

B. Bulgarijos teisė

12. Dėl bendravimo su šeimos nariais *Semeen kodets[kodeks*] (Šeimos kodeksas) 128 straipsnyje nustatyta:

„1. Seneliai vaiko gyvenamosios vietos *Rayonen sad* (apylinkės teismas, Bulgarija) gali prašyti nustatyti teisės bendrauti su juo įgyvendinimo sąlygas, jei tai atitinka vaiko interesus. Vaikas taip pat turi tokią teisę.

2. Teismas atitinkamai taiko 59 straipsnio 8 ir 9 dalis.

3. Jeigu vienas iš tėvų, kuriam teismas suteikė teisę bendrauti, laikinai jos negali įgyvendinti, nes yra išvykęs ar dėl ligos, šią teisę gali įgyvendinti vaiko seneliai.“

13. *Zakon za litsata i semeystvoto* (Asmenų ir šeimos įstatymas) (DV, Nr. 182, 1949 m. rugpjūčio 9 d., iš dalies pakeista redakcija paskelbta DV, Nr. 120, 2002 m. gruodžio 29 d.) 4 straipsnyje nustatyta:

„Asmenys nuo 14 metų, kol jiems sukanka 18 metų, yra nepilnamečiai.

Tokie asmenys sandorius sudaro, turėdami tėvų ar rūpintojų sutikimą; tačiau jie gali patys sudaryti smulkius buitinius sandorius ir turi teisę disponuoti savarankiškai uždirbtomis pajamomis ir turtu.“

III. Faktinės pagrindinės bylos aplinkybės, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

14. N. Valcheva yra M. Koleva motina ir Ch. Babanarakis, gimusio 2002 m. balandžio 8 d. M. Koleva ir G. Babanarakis santuokoje, močiutė. Graikijos teismas šią santuoką nutraukė ir Ch. Babanarakis globos teisę suteikė jo tėvui. Graikijos teismas nustatė motinos ir vaiko bendravimo tvarką, be kita ko, ryšius internetu ir telefonu, taip pat asmeninius susitikimus Graikijoje po kelias valandas kartą per mėnesį.

15. M. Valcheva tvirtino, kad neturėjo galimybės palaikyti pilnaverčių ryšių su anūku, kad jos kreipimasis dėl pagalbos į Graikijos valdžios institucijas buvo nesėkmingas, ir, remdamasi Šeimos kodekso 128 straipsniu, kreipėsi į *Rayonen sad* (apylinkės teismas), kad būtų nustatyta jos bendravimo su nepilnamečiu anūku tvarka. Ji prašė nustatyti, kad galėtų nuolat matytis su anūku kiekvieno mėnesio vieną savaitgalį, kad jis galėtų pas ją viešėti dvi ar tris savaites per atostogas du kartus per metus.

16. *Rayonen sad* (apylinkės teismas) nusprendė, kad jis neturi jurisdikcijos nagrinėti M. Valcheva pareikšto ieškinio. *Okrazhen sad de Burgas* (Burgaso apygardos teismas, Bulgarija), kaip apeliacinė instancija, patvirtino pirmosios instancijos teismo sprendimą, remdamasis Reglamentu Nr. 2201/2003. Jis nusprendė, kad šis reglamentas taikomas byloms, susijusioms su platesnio šeimos narių rato, įskaitant senelius, teise bendrauti su vaiku, ir kad pagal šio reglamento 8 straipsnį jurisdikciją turi tos valstybės narės, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai į juos kreipiamasi, teismai, t. y. Graikijos teismai.

17. M. Valcheva pateikė kasacinį skundą *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas). Šis teismas nurodė, kad jis linkęs pritarti apeliacinės instancijos teismo pozicijai, tačiau teigė ir tai, kad jam esminę reikšmę turi klausimas, ar, siekiant nustatyti jurisdikciją turintį teismą, Reglamentas Nr. 2201/2003 taikomas senelių bendravimo teisėms.

18. Būtent šiomis aplinkybėmis *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas) 2017 m. gegužės 29 d. nutartimi (ją Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2017 m. birželio 6 d.) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 1 straipsnio 2 dalies a punkte ir 2 straipsnio 10 punkte pavartotą sąvoką „bendravimo teisės“ reikia aiškinti kaip taikomą ne tik tėvų ir vaikų santykiams, bet ir santykiams su kitais artimaisiais (kitais nei tėvai), būtent su seneliais?“

19. Apie prašymą priimti prejudicinį sprendimą suinteresuotiesiems asmenims pranešta 2017 m. liepos 6 d. Antrą kartą apie šį prašymą kitai kasacinio proceso šaliai pagrindinėje byloje pranešta 2017 m. rugsėjo 15 d. Suinteresuotosioms šalims buvo skirtas terminas pateikti pastabas raštu, jis turėjo baigtis laikotarpiu nuo 2017 m. rugsėjo 18 d. iki gruodžio 4 d. Šiuose pranešimuose prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir šios šalys buvo informuotos apie Teisingumo Teismo sprendimą šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimui teikti pirmenybę pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 53 straipsnio 3 dalį.

20. Čekijos Respublika ir Europos Komisija pateikė pastabas raštu. Teisingumo Teismas nusprendė priimti sprendimą nesurengęs teismo posėdžio, nes to neprašė nė vienas iš suinteresuotųjų asmenų.

IV. Analizė

21. Pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija, kurioje Bulgarijos pilietė M. Valcheva yra nepilnamečio vaiko, gimusio 2002 m. balandžio 8 d.[3], senelė iš motinos pusės. Nutraukus tėvų santuoką vaikas nuolat gyvena Graikijoje su tėvu, turinčiu Graikijos pilietybę. Jo senelė siekia, kad jai būtų suteikta teisė bendrauti su anūku.

3 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagal Bulgarijos teisę išskiriami nepilnamečiai iki 14 metų (bulgarų k. – „maloletni“) ir nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų (bulgarų k. – „nepalnoletni“), turintys ribotą veiksnumą. Šiuo aspektu reikia patikslinti, kad Reglamentas Nr. 2201/2003 taikomas visiems „vaikams“ jų neišskiriant ir jame nenustatyta amžiaus riba. Remiantis doktrina, „kadangi šiuo klausimu nieko nepasakyta ir Bendrijos teisėje nėra savarankiškos „vaiko“ sąvokos apibrėžties, siekiant atsakyti į klausimą, iki kokio amžiaus asmuo laikomas vaiku, reikės remtis nacionaline teise“, žr. Corneloup, S., „Les règles de compétence relatives à la responsabilité parentale“, *Le nouveau droit communautaire du divorce et de la responsabilité parentale*, 2005 m. balandžio 7 ir 8 d. Université Lyon III Šeimos teisės centro organizuoto simpoziumo dokumentai, Dalloz, 2005, p. 69–84.

22. Vis dėlto, kadangi, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vaiko globa paskirta tėvui, o motinai suteikta tik bendravimo teisė, kyla klausimas, ar vienas iš senelių, norintis palaikyti asmeninį ryšį su anūku, pateikdamas prašymą dėl bendravimo teisių nustatymo, gali remtis Reglamente Nr. 2201/2003 nustatytomis jurisdikcijos taisyklėmis.

A. Bendrosios pastabos

23. Manau, kad, prieš nagrinėjant prejudicinį klausimą, tikslinga pateikti tam tikras bendrąsias pastabas, leisiančias nustatyti Reglamento Nr. 2201/2003 taikymo kontekstą. Šios pastabos susijusios su Europos integracijos poveikiu Sąjungos kompetencijai tarptautinės privatinės teisės srityje, šio reglamento socialiniu ekonominiu kontekstu ir vaiko interesų pirmumu.

1. Europos integracija ir tarptautinė privatinė teisė

24. Nuo 1998 m. gegužės 28 d. Briuselio konvencijos aiškinamosios ataskaitos paskelbimo praėjo beveik 20 metų [4]. Šioje ataskaitoje teisingai akcentuota būtinybė kylančias šeimos teisės problemas nagrinėti atsižvelgiant į Europos integraciją. Iš tikrųjų paskutiniame XX a. dešimtmetyje privatinės teisės integravimas į Bendrijos reglamentavimą užėmė reikšmingą vietą akademinėse programose, mokslinių tyrimų projektuose ir universitetų konferencijose [5]. Hagos tarptautinės teisės akademijoje skaitytose paskaitose [6] skirtas ypatingas dėmesys šių diskusijų ir svarstymų, susijusių su Bendrijos nuostatų poveikiu tarptautinei privatinei teisei ir Europos integracijos pasekmėmis jos vystymuisi, rezultatams.

25. Be kita ko, iš jų matyti, kad Sąjungos raida ir jos tikslai padarė realų poveikį jos pačios kompetencijai tarptautinės privatinės teisės srityje. Iš tikrųjų Europos tarptautinės privatinės teisės vaidmuo, kuris iš pradžių buvo labai ribotas dėl pirminio bendrosios rinkos sukūrimo tikslo, įgijo didesnę svarbą iškėlus antrąjį tikslą, t. y. Europos pilietybę, leidusią Sąjungai peržengti paprastas ekonominės integracijos ribas ir orientuotis į piliečių Europą [7]. Be to, įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, Europos projektui postūmį suteikė trečiasis tikslas: sukurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas, ir pagrindą didėjančiam piliečių judumui, suteikiant

4 1998 m. gegužės 28 d. Tarybos aktas, kuriuo pagal Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnį parengiama konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų santuokos bylose pripažinimo ir vykdymo (OL C 221, 1998, p. 1; toliau – 1998 m. Briuselio konvencija). Barselonos universiteto tarptautinės privatinės teisės profesorės Alegría Borrás parengta aiškinamoji ataskaita dėl konvencijos, parengtos remiantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka, pripažinimo ir vykdymo (OL C 221, 1998, p. 27, toliau – Borrás ataskaita).

5 Žr., be kita ko, von Hoffman, B. (leid.), *European Private International Law*, Nijmegen, 1998, p. 13–37; Kohler, Ch., „Interrogations sur les sources du droit international privé européen après le Traité d'Amsterdam", *Revue critique de droit international privé*, 1999, Nr. 1, p. 1.

6 Žr., be kita ko, Struycken, A. V. M., „Les conséquences de l'intégration européenne sur le développement du droit international privé", *Recueil des cours*, 232 t., 1992, p. 256–383; Fallon, M., „Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré. L'expérience de la Communauté européenne", *Recueil des cours*, 253 t., 1995, p. 9–290, ir Borrás, A., „Le droit international privé communautaire: réalités, problèmes et perspectives d'avenir", *Recueil de cours*, 317 t., 2005, p. 313–516.

7 Šiuo klausimu žr. Borrás, A., *op. cit.*, p. 333–369. Taip pat žr. Borrás ataskaitos p. 28: „Iš pradžių Europos integracija buvo iš esmės ekonominis procesas, todėl buvo parengtos šios rūšies integracijai reikalingos teisinės priemonės. Vis dėlto pastaraisiais metais įvyko didelių pokyčių ir dabar integracija, be ekonominės dedamosios, palaipsniui ir vis labiau veikia Sąjungos piliečių gyvenimą."

turinį šiai Europos pilietybei [8], konkrečiai, suteikiant teisę kreiptis į teismą [9]. Kiek tai susiję su šia teise, turinčia esminę reikšmę kitų procesinių ir pagrindinių teisių įgyvendinimui, atrodo, akivaizdu, jog tam, kad Europos integracijos procesas Sąjungos piliečiams būtų realus, iš esmės svarbu, kad būtų „greitai pasiekiami ir apčiuopiami rezultatai“ tokiose srityse, kaip sprendimų pripažinimas ir vykdymas [10].

26. Taigi tokiomis aplinkybėmis bendrai taikomos Europos tarptautinės privatinės teisės nuostatos ir, konkrečiau kalbant, Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatos, reglamentuojančios jurisdikciją ir teismo sprendimų, susijusių su tėvų pareigomis, pripažinimą ir vykdymą.

2. Visuomenės raida ir Reglamentas Nr. 2201/2003

27. Reikėtų paminėti ir pastaraisiais dešimtmečiais visuomenėje įvykusių pokyčių poveikį Sąjungos teisės aktų, susijusių su tėvų pareigomis, taikymo sričiai. Tai leis geriau nustatyti Reglamento Nr. 2201/2003 kontekstą, siekiant išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą.

28. Pirma, dėl visuomenės pokyčių Sąjungoje (ir apskritai Vakarų visuomenėje) pažymėtina, kad, pirma, su globalizacija susiję ekonominiai pasikeitimai lėmė didelius darbo santykių pokyčius, be kita ko, sukėlusius tokį reiškinį, kaip nuolatinės gyvenamosios vietos ir darbo vietos nesutapimas. Jau įprasta, kad dalis Sąjungos piliečių gyvena vienoje valstybėje narėje, o dirba kitoje. Vis dėlto situacija sudėtingesnė, kai vienoje valstybėje narėje gyvenantys piliečiai kitoje valstybėje narėje įsteigtos bendrovės išsiunčiami dirbti į trečiąją šalį. Šie pokyčiai daro labai didelę įtaką ir Sąjungos piliečių šeiminiam gyvenimui.

29. Antra, piliečių gyvenimo būdą veikia tokie pat dideli socialinio kultūrinio lygmens pokyčiai. Tokie reiškiniai, kaip šeimos, kurių nariai (tėvai ir vaikai) turi dvigubą pilietybę ar skirtingas pilietybes (tai glaudžiai susiję su laisvu asmenų judėjimu ir apskritai globalizacija), kitokių nei santuoka sąjungos ir bendro gyvenimo formų įvairovė, be kita ko, civilinė solidarumo sutartis (*Pacs*), naujos šeimos struktūros formos, pavyzdžiui, šeimos, kurias sudaro tik vienas iš tėvų ir vaikai, „suvestinės“ šeimos ar tos pačios lyties tėvų šeimos ir naujos tėvystės formos, susijusios su vaikais iš ankstesnės santuokos, po pagalbinio apvaisinimo gimusiais ar įvaikintais vaikai, yra tik keli pavyzdžiai. Taigi šeimos struktūros įvairėjimas yra šiuolaikinės visuomenės realybė. Kai kurie iš šių reiškinių nėra nauji, tačiau nuo 7-ojo dešimtmečio šie pokyčiai ypač spartėjo ir vystėsi. Dėl šių ekonominių ir socialinių kultūrinių pokyčių greito ir įvairiapusio poveikio piliečių gyvenimui tam tikrais atvejais reikia iš naujo peržiūrėti teisės sistemose ir jų normų turinyje įtvirtintus postulatus ir priderinti teisę, ypač Sąjungos teisę (įskaitant Europos tarptautinę privatinę teisę).

8 Šis Sąjungos tikslas primintas Reglamento Nr. 2201/2003 1 konstatuojamojoje dalyje: „Europos bendrija yra iškėlusi sau tikslą sukurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas.“

9 Kiek tai susiję su vaikų teise kreiptis į teismą ir, be kita ko, teise palaikyti ryšius su abiem tėvais kilus tarptautiniams ginčams, ypač reikšminga direktyva dėl teisės kreiptis į teismą. 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/8/EB, numatanti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčuose pagerinimą nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles (OL L 26, 2003, p. 41; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 90 ir klaidų ištaisymas, kuriuo direktyvos numeris pakeistas į 2003/8/EB, OL L 32, 2003, p. 15).

10 Šiuo klausimu žr. Borrás, A., *op. cit.*, p. 369. Taip pat žr., Lagarde, P., „En guise de synthèse“, *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé*, Fallon, M., Lagarde, P., ir Poillot-Peruzzetto, S. (dir.), Peter Lang, 2011, p. 365–388, p. 366: „tarptautinės privatinės teisės požiūriu tai reiškia, kad numatomas reguliavimas neturės būti ribojamas tik nuostatomis, pagal kurias užtikrinamas naudojimasis steigimo sutartyje įtvirtintomis keturiomis pagrindinėmis laisvėmis ekonominėje srityje. Šis reglamentavimas Europos piliečiui turės ne tik garantuoti judėjimo laisvę Sąjungoje dėl jo ekonominės veiklos, bet ir tada, kai jis Sąjungoje juda dėl bet kokių priežasčių, turės suteikti visas saugumo ir teisingumo garantijas“ (laisvas vertimas).

30. Antra, konkrečiai, dėl visuomenės raidos poveikio Reglamentui Nr. 2201/2003 reikia konstatuoti, kad, kalbant apie bylas, susijusias su vaikais, šio reglamento taikymo sritis buvo labai išplėsta, palyginti su 1998 m. Briuselio konvencija[11] ir Reglamentu Nr. 1347/2000[12]. Iš tikrųjų Reglamentas Nr. 1347/2000 buvo taikomas tik civilinėms byloms dėl tėvų pareigų abiejų sutuoktinių bendriems vaikams procesuose dėl santuokinio ryšio panaikinimo (santuokos nutraukimas ar pripažinimas negaliojančia) ar gyvenimo skyrium (separacijos)[13], o Reglamentas Nr. 2201/2003, neatsižvelgiant į tai, kokiame teisme nagrinėjama byla, taikomas „visoms byloms“, susijusioms su tėvų pareigomis. Siekiant užtikrinti „visų vaikų“ lygybę jų neišskiriant, šis reglamentas taikomas vaikams, gimusiems iš ankstesnių santykių, ir nesantuokiniams vaikams, nesvarbu, ar tėvų pareigas vykdo tėvai, ar tretieji asmenys, įskaitant ir „suvestines“ šeimas.

31. Vis dėlto, nepaisant Sąjungos teisės aktų leidėjo pastangų su tėvų pareigomis susijusius teisės aktus priderinti prie visuomenės raidos, ji kinta daug greičiau, nei vyksta teisės aktų priderinimo procesas, ir akivaizdu, kad išlieka tam tikrų „nereglamentuotų klausimų“, į kuriuos aiškaus atsakymo teisės aktuose nėra. Pagrindinė byla yra pavyzdys vienos iš tokių situacijų, susidariusių dėl visuomenės raidos, susijusios būtent su vaiko asmeniniais santykiais su kitais asmenimis, su kuriais jį sieja teisinis ar faktinis „šeimos“ ryšys (pavyzdžiui, su vieno iš tėvų buvusiu sutuoktiniu, vaiko broliais ir seserimis, seneliais ar vieno iš tėvų, turinčio tėvų pareigas, partneriu). Šie nereglamentuoti klausimai gali sukelti abejonių, kartais net paradoksalių, dėl kitų nei tėvai, šiuo atveju – senelių, bendravimo teisės egzistavimo.

32. Konkrečiai, kiek tai susiję su seneliais, ar ši abejonė netrikdo, pagalvojus apie tai, kad, iš esmės ir pirmiausia atsižvelgiant į vaiko interesus, asmeninis senelių ir jų anūkų ryšys, ypač nuolat kintančioje visuomenėje, yra esminis vaikų stabilumo šaltinis ir svarbus kartų tarpusavio ryšio veiksnys, kuris, be jokios abejonės, prisideda prie jų tapatybės kūrimo?

3. Vaiko interesų pirmumo principas

33. Šios bendrosioms pastaboms skirtos dalies negaliu užbaigti nepaminėjęs reikšmingiausio Reglamente Nr. 2201/2003 įtvirtinto principo: vaiko interesų pirmumo.

11 Ši konvencija niekada neįsigaliojo, nes ją pakeitė 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1347/2000 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo bei vykdymo (OL L 160, 2000, p. 19; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 1 t., p. 209), kai teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose buvo integruotas į Bendrijos reglamentavimą, perkėlus atitinkamą skyrių iš buvusio trečiojo ramsčio į pirmąjį ramstį (EB sutarties IV antraštinės dalies III dalis) 1999 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai.

12 Priėmus Reglamentą Nr. 1347/2000, jo taikymo sritis laikyta labai ribota. Dėl šio reglamento teigiamų ir neigiamų aspektų žr. Borrás, A., „Le règlement Nr. 1347/2000 sur la compétence, la reconnaissance et l'exécution des décisions en matière matrimoniale et en matière de responsabilité parentale des enfants communs“, *Petites affiches*, 2002, Nr. 248, p. 12. „Chaotiška ir kritikuojama teisės aktų kaita vienintelėje santuokos nutraukimo ir tėvų pareigų srityje“ (laisvas vertimas) paaiškinama, be kita ko, tuo, kad egzistuoja savitesnių ir jautresnių nacionalinių tradicijų įvairovė nei turtinių santykių srityje – žr. Ancel, B., ir Muir Watt, H., „L'intérêt supérieur de l'enfant dans le concert des juridictions: le règlement Bruxelles II bis“, *Revue critique de droit international privé*, 2005, Nr. 94 (4), p. 569–586.

13 Kitaip tariant, Reglamentas Nr. 1347/2000 netaikytas vaikams, gimusiems krizės nepatiriančioje santuokoje, ir jo apsauga netaikyta tų porų, kurių santuoka nepatiria krizės, vaikams. Borrás, A., p. 12. Dėl Reglamento Nr. 1347/2000 visų pirma žr. Gaudemet-Tallon, H., „Le règlement no 1347/2000 <…>“, *Journal de droit international*, 2001, p. 381.

34. Šis principas yra vienas iš Sąjungos teisės sistemoje taikomų principų [14]. Šiuo klausimu reikia pasakyti, kad visos valstybės narės ratifikavo Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją [15], o Teisingumo Teismas jau turėjo progą priminti, kad ši konvencija yra privaloma kiekvienai valstybei narei ir kad ji yra vienas iš su žmogaus teisių apsauga susijusių tarptautinių dokumentų, į kuriuos jis atsižvelgia taikydamas bendruosius Sąjungos teisės principus [16]. Be to, SESV 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „Sąjunga sukuria vidaus rinką“, paskui nurodyta, kad Sąjunga „skatina <…> teisingumą<…>, kartų solidarumą ir vaiko teisių apsaugą“ [17].

35. Reglamentas Nr. 2201/2003 grindžiamas vaiko interesų pirmumo principu ir jo teisių gerbimu. Šio reglamento 33 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad visų pirma juo siekiama užtikrinti pagarbą pagrindinėms vaiko teisėms, išdėstytoms Chartijos 24 straipsnyje. Jame pripažįstama, kad vaikai yra nepriklausomi ir autonomiški teisių turėtojai, o valstybės ir privačios įstaigos turi pirmiausia vadovautis vaiko interesais [18]. Šiuo aspektu reikia paminėti ir Chartijos 7 straipsnį dėl teisės į privatų ir šeimos gyvenimą.

36. Konkrečiau kalbant, pagal Reglamentą Nr. 2201/2003 byloms, susijusioms su tėvų pareigomis, taikomos jurisdikcijos taisyklės nustatytos atsižvelgiant į tą principą, visų pirma į artumo kriterijų. Taigi vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismai gali geriausiai išnagrinėti visus klausimus dėl tėvų pareigų, todėl ir dėl bendravimo teisių [19]. Be to, pagal Reglamentą Nr. 2201/2003 vaiko labui išimties tvarka ir tam tikromis sąlygomis leidžiama jurisdikciją turinčiam teismui perduoti bylą kitos valstybės narės teismui, jei šio teismo vieta geresnė bylai nagrinėti [20].

37. Galiausiai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos jas siejant su vaiko interesų pirmumu [21]. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nurodytas vaiko interesas toliau gyventi šeimoje taip pat yra pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnį garantuojama pagrindinė teisė į šeimos gyvenimo gerbimą [22].

38. Todėl nelieka jokios abejonės, kad vaiko interesų pirmumo principas turi būti taikomas Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų, susijusių, kaip šiuo atveju, su prašymu nustatyti senelių bendravimo teises, teleologiniam aiškinimui. Šį klausimą dar nagrinėsiu toliau.

14 Dėl Sąjungos *acquis* vaiko teisių srityje apžvalgos žr. Europos Komisija, Teisingumo GD, *ES acquis and policy documents on the rights of the child*, 2015 m. gruodžio mėn., p. 1–83. Taip pat žr. generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Chavez-Vilchez ir kt.* (C-133/15, EU:C:2016:659, 42 punktas).

15 1989 m. lapkričio 20 d. Niujorke sudaryta konvencija. Šios konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „imantis bet kokių vaiką liečiančių [su vaiku susijusių] veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybės, ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo [teisėkūros] organai, svarbiausia – vaiko interesai“.

16 Žr. 2006 m. birželio 27 d. Sprendimą *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

17 Vaiko teisių apsauga yra ir reikšmingas Sąjungos išorės politikos aspektas. Žr. ESS 3 straipsnio 5 dalį.

18 Chartijos 24 straipsnyje nustatyti trys pagrindiniai vaiko teisėms taikomi principai: teisė laisvai reikšti nuomonę, į kurią atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą (24 straipsnio 1 dalis), teisė į tai, kad atliekant visus su jais susijusius veiksmus pirmiausia turi būti vadovaujamasi vaiko interesais (24 straipsnio 2 dalis), ir teisė reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams (24 straipsnio 3 dalis).

19 Žr. Reglamento Nr. 2201/2003 12 konstatuojamąją dalį ir 8 straipsnį.

20 Žr. Reglamento Nr. 2201/2003 13 konstatuojamąją dalį ir 15 straipsnį. Pažymėtina ir tai, kad šiame reglamente ypatingas dėmesys skiriamas vaiko išklausymui. Šiuo klausimu žr. Reglamento Nr. 2201/2003 19 konstatuojamąją dalį, 41 straipsnio 2 dalies c punktą ir 42 straipsnio 2 dalies a punktą.

21 Dėl Reglamento Nr. 2201/2003 žr., be kita ko, 2008 m. liepos 11 d. Sprendimą *Rinau* (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, 48 ir 51 punktai) ir 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimą *A* (C-523/07, EU:C:2009:225, 61 ir 64 punktai). Taip pat žr. generalinės advokatės E. Sharpston nuomonę byloje *Rinau* (C-195/08 PPU, EU:C:2008:377, 20 punktas). Taip pat žr. 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 66, 81 ir 85 punktai) ir generalinio advokato M. Szpunar išvadą bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75, 174 punktas).

22 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK).

B. Prejudicinis klausimas

39. Prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnio 2 dalies a punkte ir 2 straipsnio 10 punkte pavartota sąvoka „bendravimo teisės“ turi būti aiškinama taip, kad ji apima senelių ir anūkų bendravimo teises.

40. Taigi, nors Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnio 2 dalies a punkte ir 2 straipsnio 10 punkte aiškiai nurodyta sąvoka „bendravimo teisės“, šiose nuostatose konkrečiai nepatikslinta, ar ši teisė apima kitų nei tėvai asmenų bendravimo teises.

41. Taigi, aiškinant šias nuostatas, būtina atsižvelgti ne tik į jų formuluotę, bet ir į jų kontekstą ir Reglamento Nr. 2201/2003 tikslus.

42. Pirmiausia pažymėtina, kad, kiek tai susiję su tėvų pareigų sąvoka ir Reglamento Nr. 2201/2003 tikslu, Čekijos vyriausybė ir Komisija, be kita ko, visų pirma remdamosi šio reglamento turiniu, raštu pateiktose pastabose pritarė požiūriui, kad tas reglamentas taikomas senelių bendravimo teisėms. Atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutartyje dėl šio prašymo pritaria šiai nuomonei [23].

1. Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų turinys ir struktūra

43. Dėl tėvų pareigų Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnyje nustatyta, kad jis taikomas bet kokio pobūdžio teismo byloms, susijusioms su „[tų pareigų] skyrimu, naudojimusi jomis, perdavimu, apribojimu ar atėmimu“. Kad galėtų tinkamai nustatyti Reglamento Nr. 2201/2003 taikymo sritį [24], Sąjungos teisės aktų leidėjui buvo svarbu patikslinti tėvų pareigų sąvoką. Iš tikrųjų ši sąvoka nebuvo apibrėžta nei 1998 m. Briuselio konvencijoje [25], nei Reglamente Nr. 1347/2000. Taigi teisės aktų leidėjas nusprendė, kad reikia nustatyti vienodą tėvų pareigų sąvokos apibrėžimą [26]. Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 7 punkte ši sąvoka apibrėžta taip: „visos teisės ir pareigos, susijusios su vaiko asmeniu ar turtu, suteikiamos fiziniam ar juridiniam asmeniui teismo sprendimu, įstatymų nustatyta tvarka ar juridinę galią turinčiu susitarimu“. Todėl tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys gali būti tėvų pareigų turėtojai [27]. Be to, tėvų pareigų sąvoka apima, „be kita ko“, globos teises ir bendravimo teises, o tai reiškia, kad jos gali būti išskaidytos į šiuos du elementus [28]. Dėl šios priežasties, remiantis Reglamentu Nr. 2201/2003, pagal nacionalinę teisę nustatyti globos teisių ir bendravimo teisių turėtojai gali būti laikomi tėvų pareigų turėtojais, o šios pareigos, be kita ko, apima tas dvi teises [29].

23 Iš tikrųjų nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 5.3 punkte prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad „net jeigu ši išvada tiesiogiai neišplaukia iš reglamento teksto <...>, ją galima daryti iš reglamento bendros struktūros, turinio ir tikslo“.

24 Žr. šios išvados 30 punktą.

25 Dėl tėvų pareigų sąvokos 1998 m. Briuselio konvencijoje Borrás ataskaitoje nurodyta, kad ši sąvoka „[turėtų] būti patikslinta valstybės narės, kurioje nagrinėjamas tėvų pareigų klausimas, vidaus teisėje“. Taigi pagal šią konvenciją tėvų teisės ir pareigos apibrėžtos nacionalinėje teisėje.

26 Kitaip nei dėl 1998 m. Briuselio konvencijos, taikant Reglamentą Nr. 2201/2003, būtinas savarankiškas tėvų pareigų aiškinimas, o tai galiausiai patvirtina aplinkybė, kad ši sąvoka apibrėžta šio reglamento 2 straipsnio 7 punkte. Šiuo klausimu žr. Pintens, W., *in* Magnus, U., ir Mankowski, P. (leid.), *Brussels II bis Regulation*, European Commentaries on Private International Law, Sellier European Law Publishers, 2016, 1 straipsnio 59 punktas ir 2 straipsnio 19 punktas.

27 Tėvų pareigų turėtojo nustatymas yra visai kitas klausimas. Reglamente Nr. 2201/2003 nenustatyta, kuris asmuo turi būti tėvų pareigų turėtojas, ir daroma nuoroda į valstybių narių teisę, kiek tai susiję būtent su globos teisių ir bendravimo teisių turėtojo nustatymu. Šiuo klausimu žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *McB.* (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 40–43 punktai).

28 Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 9 punkte nustatyta, kad globos teisės „apima teises ir pareigas, susijusias su vaiko priežiūra, ypač teisę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą“. Dėl šios sąvokos žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *McB.* (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 40–43 punktai).

29 Šiuo klausimu žr. Francq, S., „La responsabilité parentale en droit international privé. Entrée en vigueur du règlement Bruxelles II bis et du code de droit international privé“, *Revue trimestrielle de droit familial*, 2005, Nr. 3, p. 691–711. Taip pat žr. Pintens, W., *loc. cit.*, 2 straipsnio 23 punktas. Beje, šie autoriai mano, kad bendravimo su anūku teises turintis vienas iš senelių yra ir tėvų pareigų turėtojas, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 2201/2003. Vis dėlto pažymėtina, kad pagal tam tikrų valstybių nacionalinę teisę tėvų pareigas turi tik tėvai, o tretieji asmenys turi tik ribotus įgaliojimus, net jeigu jiems buvo suteiktos bendravimo teisės.

44. Kiek tai susiję su bendravimo teisėmis, Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 10 punkte nustatyta, kad jos „apima visų pirma teisę ribotam laikui nuvežti vaiką kitur[,] negu yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta“. Taigi šiame apibrėžime nurodyta tik viena bendravimo teisių turinio dalis ir nenurodyti asmenys, kurie gali būti jos turėtojai [30].

45. Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 8 punkte tėvų pareigų turėtojas apibrėžtas taip: „kiekvienas asmuo, turintis tėvų pareigas vaikui“ [31].

46. Mano nuomone, iš Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 7, 8, ir 10 punktų matyti, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas sąmoningai vartojo plačias sąvokas, kad jos apimtų daug atvejų. Toks ketinimas matyti iš vartojamų bendrų formuluočių, kaip antai „visos teisės ir pareigos“ ar „kiekvienas asmuo“, ir iš žodžių junginio „be kita ko“. Manau, šio žodžių junginio vartojimas Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 10 punkte pateiktame bendravimo teisių sąvokos apibrėžime patvirtina būtent Sąjungos teisės aktų leidėjo norą pasirinkti platų šios sąvokos apibrėžimą.

47. Vadinasi, jeigu tėvų pareigų sąvoka, remiantis Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 7 ir 8 punktais, apima visus fizinius ar juridinius asmenis, turinčius bendravimo teises, kurios šio reglamento 2 straipsnio 10 punkte taip pat apibrėžtos plačiai, manau, jog aišku, kad tiek tėvų pareigos (kaip bendra sąvoka), tiek bendravimo teisės (kaip šios bendros sąvokos elementas) gali būti priskiriamos kiekvienam fiziniam ar juridiniam asmeniui, siekiant taikyti šį reglamentą [32].

48. Žinoma, iš 2 straipsnio 7 punkte pateikto tėvų pareigų sąvokos apibrėžimo matyti, kad bendravimo teisės yra tik tėvų pareigų dalis [33]. Konkrečiai, pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija, kai pagal nacionalinę teisę tėvų pareigas sutuoktiniai vykdo kartu, bet vienam iš tėvų (šiuo atveju – tėvui) suteiktos globos teisės, o kitam iš tėvų (šiuo atveju – motinai) suteiktos bendravimo teisės. Jeigu šiomis aplinkybėmis trečiasis asmuo prašo nustatyti bendravimo teises, kyla klausimas, ar, siekiant nustatyti teismo jurisdikciją, Reglamentas Nr. 2201/2003 taikomas ir bendravimo teisėms, kurios nesusijusios su tomis, kurios pagal nacionalinę teisę nustatytos vienam iš tėvų (šiuo atveju – motinai), ir ar dėl šios priežasties tretieji asmenys, kaip antai seneliai, taip pat gali prašyti leisti įgyvendinti šias teises.

49. Tam, kad būtų atsakyta į šį klausimą, reikia priminti, jog iš Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų turinio ir struktūros matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas norėjo reglamentuoti kaip galima daugiau atvejų, kad vaikas galėtų palaikyti asmeninius ryšius ne tik su tėvais, bet ir su kitais šeimos nariais ar artimais asmenimis [34]. Mano nuomone, išnagrinėti apibrėžimai ir jų taikymo kontekstas iš esmės nedraudžia senelei remtis reglamente įtvirtintomis jurisdikcijos taisyklėmis, kad būtų nustatytos jos bendravimo teisės.

50. Reikia patikrinti, ar šį aiškinimą patvirtina ir Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų tikslas.

2. Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų teleologinis aiškinimas

51. Aiškinimas atsižvelgiant į Reglamento Nr. 2201/2003 tikslą taip pat patvirtina, kad šio reglamento nuostatos taikomos senelių bendravimo teisėms.

30 Reglamente Nr. 2201/2003 šis apibrėžimas apribotas tik *ratione temporis* („ribotam laikui“); šiame apibrėžime nėra *ratione personae* apribojimo.

31 Iš šio apibrėžimo matyti, kad tėvų pareigas gali turėti ir kiti asmenys nei tėvai. Šis terminas apima ne tik asmenis, kurie įgijo tėvų pareigas dėl tėvystės (motinystės), globos ar rūpybos, ir analogiškas institucijas, bet ir asmenis, kurie įgijo tėvų pareigas dėl to, kad yra vieno iš tėvų, kuris yra tėvų pareigų turėtojas, partneriai. Žr. Pintens, W., 2016, *loc. cit.*, 2 straipsnio 22 punktas.

32 Šiuo klausimu žr. Pintens, W., *op. cit.*, p. 88: „Since the Brussels II bis Regulation has a broader scope – third persons can be holders of parental responsibility – there is no reason to exclude rights of access from the scope of the Regulation when the holder is a third person.“

33 Žr. šios išvados 43 punktą.

34 Pavyzdžiui, vieno iš tėvų, kuris yra tėvų pareigų turėtojo partneris. Iš tikrųjų vaikas gali turėti labai artimą, stiprų ir stabilų asmeninį ryšį su savo motinos ar tėvo partneriu. Žr. šios išvados 45 punktą ir 31 išnašą.

52. Pirmiausia primenu, kad vienas iš Reglamento Nr. 2201/2003 tikslų – skatinti teismo sprendimų savitarpio pripažinimą. Tai matyti iš šio reglamento 2 konstatuojamosios dalies, kurioje pabrėžiama, kad šis teismo sprendimų savitarpio pripažinimas yra „kertin[is] akm[uo] kuriant tikrą teisminę erdvę“ [35]. Todėl vienoje valstybėje narėje priimtų sprendimų pripažinimas ir vykdymas „turėtų būti grindžiamas abipusiu pasitikėjimu, o nepripažinimo pagrindai turėtų būti minimalūs“, kaip tai nurodyta Reglamento Nr. 2201/2003 21 konstatuojamojoje dalyje. Be to, iš šio reglamento 2 konstatuojamosios dalies matyti, kad šioms bendravimo teisėms Sąjungos teisės aktų leidėjas teikia prioritetą.

53. Toliau dėl visų vaikų lygybės užtikrinimo Reglamento Nr. 2201/2003 5 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad šis reglamentas taikomas visiems sprendimams dėl tėvų pareigų, įskaitant vaiko apsaugos priemones, neatsižvelgiant į ryšį su santuokos bylą [36]. Šiuo klausimu, kaip matyti išnagrinėjus Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 7, 8 ir 10 punktus, reglamente nustatyta plati tėvų pareigų turėtojų sąvoka, apimanti ne tik visus fizinius asmenis, vykdančius tėvų pareigas vaikui, bet ir trečiuosius asmenis ar juridinius asmenis, kaip antai vaiko priežiūros institucijas.

54. Galiausiai, primenu, kad, kaip matyti iš šios išvados 35–37 punktų, Reglamento Nr. 2201/2003 taisyklės dėl bylų, susijusių su tėvų pareigomis, be kita ko, jurisdikcijos taisyklės, nustatytos – todėl turi būti ir aiškinamos – atsižvelgiant ne į pareiškėjo, o į vaiko interesus, visų pirma į artumo kriterijų [37]. Taigi Reglamento Nr. 2201/2003 teleologinis aiškinimas turi būti pateiktas atsižvelgiant į vaiko interesų pirmumą, t. y. jo konstatuojamosiose dalyse ir nuostatose įtvirtintą pagrindinį principą [38].

55. Turint omenyje tai, kas išdėstyta, kokias išvadas galima daryti, remiantis išnagrinėtais Reglamento Nr. 2201/2003 tikslais?

56. Atrodo, atsakymas akivaizdus. Žinoma, nėra specialiųjų nuostatų, taikytinų tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai vienas iš senelių prašo nustatyti bendravimo su anūku teises. Vis dėlto, mano nuomone, nėra teisinės spragos. Iš tikrųjų iš Reglamento Nr. 2201/2003 tikslų aiškiai matyti, jog nėra pagrindo bendravimo teisių neįtraukti į šio reglamento taikymo sritį, kai dėl bendravimo teisių kreipiasi kitas nei tėvai asmuo, su vaiku turintis teisinių ar faktinių šeiminių ryšių, kaip yra šiuo atveju. Be to, bendravimo teisių suteikimas kitam nei tėvai asmeniui gali daryti neigiamą poveikį tėvų teisėms ir pareigoms (šiuo atveju – tėvo globos teisėms ir motinos bendravimo teisėms). Taigi tam, kad būtų išvengta nesuderinamų priemonių ir pirmiausia atsižvelgta į vaiko interesus, sprendimą dėl bendravimo teisių turi priimti tas pats, t. y. vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos, teismas [39].

35 Taip pat žr. Reglamento Nr. 2201/2003 23 konstatuojamąją dalį; 1999 m. spalio 15 ir 16 d. Europos Sąjungos Vadovų Tarybos Tamperėje išvadų, prieinamų interneto adresu http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_fr.htm, 34 punktą ir Komisijos darbo dokumentą „Sprendimų, susijusių su tėvų pareigomis, savitarpio pripažinimas“, COM(2001) 166 *galutinis*, p. 3.

36 Jeigu Reglamentas Nr. 2201/2003 taikomas visiems sprendimams, susijusiems su tėvų pareigomis, jis turi apimti ir visus sprendimus, susijusius ne tik su tėvų, bet ir su trečiųjų asmenų, „be kita ko, senelių“, bendravimo teisėmis. Šiuo klausimu žr. Pintens, W., *loc. cit.*, 1 straipsnio 70 punktas.

37 Žr. Reglamento Nr. 2201/2003 12 konstatuojamąją dalį.

38 Žr. šios išvados 73 ir 74 punktus.

39 Juo labiau kad teisės kolizijos taisyklės, pagal kurias nustatoma klausimams, susijusiems su tėvų pareigomis, taikytina teisė, nesuderintos. Todėl, jeigu skirtingų valstybių narių teismai priimtų sprendimus dėl kelių asmenų tėvų pareigų (tėvų ir senelių), jie taikytų nacionalines teisės kolizijos normas. Tačiau šios normos gali labai skirtis. Tada sprendimus dėl kelių asmenų vykdomų tėvų pareigų priimtų skirtingi teismai, vadovaudamiesi iš esmės skirtinga teise, net jeigu iš esmės šie sprendimai susiję su vienu vaiku. Priešingai, pritaikius platų požiūrį į sąvokas, kuriose apibrėžta Reglamento Nr. 2201/2003 taikymo sritis, būtų tam tikra sprendimų suderinimo galimybė, bent jau dėl taikytinos teisės, ir būtų išvengta sunkumų, kylančių dėl to, kad nesuderintos kolizijos taisyklės.

57. Remdamasis šiais svarstymais, pritariu Komisijos argumentui, kad, jeigu kitų nei tėvai asmenų prašymai dėl bendravimo teisių būtų pašalinti iš Reglamento Nr. 2201/2003 taikymo srities, teismų jurisdikcija nagrinėti šiuos prašymus būtų nustatoma pagal nesuderintas nacionalines normas. Kiltų grėsmė, kad byla dėl vaiko bus nagrinėjama teisme, su kuriuo jis neturi glaudaus ryšio, ir padidės tikimybė, kad tuo pačiu metu gali vykti keli procesai ir gali būti priimti nesuderinami sprendimai, o tai prieštarautų Reglamento Nr. 2201/2003 tikslui nustatyti vienodas jurisdikcijos taisykles teismo procesuose laikantis artumo principo.

58. Taigi, iš šios išvados 43–57 punktų matyti, jog Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų aiškinimas, pagal kurį šis reglamentas taikomas vieno iš senelių prašymui dėl bendravimo teisių, neprieštarautų Sąjungos teisės aktų leidėjo šiuo reglamentu siekiamam tikslui.

59. Kaip paaiškinsiu toliau, šį aiškinimą patvirtina Reglamento Nr. 2201/2003 genezė.

3. Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų istorinis aiškinimas

60. Manau, kad, prieš siūlant atsakymą į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą, tikslinga išnagrinėti ne tik Reglamento Nr. 2201/2003 istorinį kontekstą, bet ir iki šio reglamento galiojusius teisės aktus.

a) Reglamento Nr. 2201/2003 parengiamieji darbai

61. Pirma, dėl parengiamųjų darbų primintina, kad, kaip matyti iš šios išvados 30 ir 43 punktų, Reglamento Nr. 1347/2000, t. y. iki Reglamento Nr. 2201/2003 galiojusio reglamento, taikymo sritis, kiek tai susiję su tėvų pareigomis, apėmė tik tėvų ginčus. Šis ribojimas buvo taikomas ir byloms dėl bendravimo teisių (vieno iš tėvų bendravimo teisių).

62. 2000 m., atsižvelgdama į tai, jog kilo daug šeiminių konfliktų dėl to, kad vienas iš tėvų negalėjo įgyvendinti savo bendravimo teisių kitoje valstybėje narėje, Prancūzijos Respublika pateikė iniciatyvą, kad būtų priimtas Tarybos reglamentas dėl teismo sprendimų dėl bendravimo su vaikais teisių savitarpio vykdymo [40]. Išnagrinėjusi šią iniciatyvą, Europos Sąjungos Taryba nusprendė, kad ji gali būti įgyvendinama tik kartu vykdant Reglamento Nr. 1347/2000 taikymo srities išplėtimo darbus. Tai užtikrino vienodą požiūrį į visus vaikus, kad būtų atsižvelgta į tokias socialines realijas kaip šeimos struktūros įvairėjimas [41].

63. 2001 m., Komisijos reglamento dėl tėvų pareigų pasiūlymo rengimo etape, ši institucija paskelbė darbo dokumentą, iš kurio akivaizdžiai matyti, kad ji ketino nustatyti gerokai platesnį požiūrį į bendravimo teises, nei įtvirtintas Reglamente Nr. 1347/2000 [42]. Šiame darbo dokumente Komisija nurodė, kad „nors Reglamente [Nr. 1347/2000] šis klausimas paliktas spręsti nacionalinei teisei, siūlyta, kad naujame tekste, kiek tai susiję su bendravimo teisių įgyvendinimu, būtų reglamentuojama išsamiau, pavyzdžiui, reikalaujama, kad kiekvienas buvęs vaiko šeimos narys, kaip antai buvęs vieno iš tėvų sutuoktinis, turėtų bendravimo teises arba teisę teikti prašymą pasinaudoti šiomis teisėmis“ [43]. Tame dokumente Komisija siūlė ir tai, kad tam tikros valstybės narės galėtų pateikti esminius reikalavimus, susijusius su bendravimo teisių turėtojų nustatymu, kurių tenkinimas lemtų sprendimo pripažinimą kitose valstybėse narėse. Tačiau tame pačiame dokumente ji pažymėjo, jog tokių reikalavimų įtraukimas keltų realų pavojų, kad būtų krypstama prie to, kad valstybės, į kurią kreipiamasi, sprendimai būtų peržiūrimi iš esmės, nepaisant paties tarpusavio pripažinimo principo. Todėl Komisija

40 OL C 234, 2000, p. 7. Taip pat žr. Reglamento Nr. 2201/2003 4 konstatuojamąją dalį. Ši iniciatyva buvo siejama tik su vieno iš tėvų bendravimo teisių įgyvendinimu.

41 Žr. šios išvados 29 punktą ir COM(2001) 166 *final*, p. 1 ir 2.

42 COM(2001) 166 *final*, p. 1.

43 Ten pat, p. 20.

padarė išvadą, kad platesnis naujos teisinės priemonės mechanizmo taikymas visiems su tėvų pareigomis susijusiems sprendimams, „neatsižvelgiant į jų turinį, vaikus, kuriems jis taikomas, ar asmenis, kurie gali įgyvendinti globos teises ar bendravimo teises“, leistų geriau įvykdyti Tarybos suteiktą įgaliojimą dėl šios naujos priemonės ir įgyvendinti tarpusavio pripažinimo priemonių programos, kurios tikslas panaikinti egzekvatūrą, pirmą etapą [44].

64. Raštu pateiktose pastabose Komisija pabrėžė, kad darbo dokumente paminėtas ir Europos konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais projektas [45]. Ji patikslino, kad šiame projekte pripažinta vaiko teisė bendrauti ne tik su tėvais, bet ir su kitais asmenimis, su kuriais jį sieja šeimos ryšiai, pavyzdžiui, su seneliais [46].

65. Mano nuomone, iš šios išvados 61–63 punktų aiškiai matyti, jog Reglamento Nr. 2201/2003 parengiamieji darbai patvirtina Sąjungos teisės aktų leidėjo norą išplėsti Reglamento Nr. 1347/2000, kuris buvo taikomas tik tėvų ginčams, taikymo sritį. Šį norą patvirtina tai, kad šiuose darbuose buvo aiškiai numatyti visi sprendimai dėl tėvų pareigų, todėl ir bendravimo teisės, neatsižvelgiant į asmenis, kurie gali jas įgyvendinti, ir iš taikymo srities nepašalinti seneliai.

b) 1996 m. Hagos konvencija

66. Pažymėtina, kad Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatos dėl jurisdikcijos bylose, susijusiose su tėvų pareigomis, parengtos kaip pavyzdžiu remiantis 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencija [47]. Reglamentas Nr. 2201/2003 grindžiamas vienintelės jurisdikcijos principu [48], t. y. kaip nustatyta šioje konvencijoje, jurisdikciją turi vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės institucijos [49].

67. 1996 m. Hagos konvencijos 3 straipsnyje nurodytos priemonės, patenkančios į jos taikymo sritį. Konkrečiai, šios priemonės apima priemones, susijusias su tėvų pareigomis ir bendravimo teisėmis [50]. Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 7 punkte iš esmės pakartotas tėvų pareigų apibrėžimas, pateiktas 1996 m. Hagos konvencijoje [51], tačiau, priešingai nei Reglamente Nr. 2201/2003 apibrėžtoje tėvų pareigų sąvokoje, šiame apibrėžime bendravimo teisės aiškiai nepaminėtos. Iš esmės šis nepaminėjimas leidžia manyti, jog pagal šią konvenciją bendravimo teisių turėtojas nebūtinai yra tėvų pareigų turėtojas [52].

44 Ten pat, p. 5 ir 20. Taip pat žr. 2000 m. lapkričio 30 d. ir gruodžio 1 d. Tarybos (Teisingumas, Vidaus reikalai ir civilinė sauga) priimtos „Teismo sprendimų tarpusavio pripažinimo principo įgyvendinimo civilinėse ir komercinėse bylose priemonių programos“ (OL C 12, 2001, p. 1). p. 4 ir 5.

45 COM(2001) 166 *final*, p. 15, 33 išnaša. Dėl šios konvencijos žr. šios išvados 72 punktą.

46 Komisijos darbo dokumente taip pat pateiktas sąvokos „šeimos ryšiai“ apibrėžimas pagal tą konvencijos projektą. Žr. COM(2001) 166 *final*, p. 15, 33 išnašą.

47 Konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (toliau – 1996 m. Hagos konvencija), prieinama šiuo interneto adresu: https://www.hcch.net/fr/instruments/conventions/full-text/?cid=70.

48 Pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 2 dalį šio straipsnio 1 daliai taikomos 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatos [šio straipsnio 1 dalis taikoma laikantis 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatų].

49 8 ir paskesni straipsniai. Taip pat žr. šios išvados 6, 9 ir 34 punktus. Dėl būtinumo vienodai aiškinti tapačias 1996 m. Hagos konvencijos ir Reglamento Nr. 2201/2003 sąvokas žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *A* (C-523/07, EU:C:2009:39, 24–26 punktai).

50 Šios konvencijos 3 straipsnio a ir b punktuose nustatyta, kad „1 straipsnyje nurodytos priemonės gali visų pirma būti taikomos: a) tėvų pareigų priskyrimui, vykdymui, panaikinimui ar apribojimui bei jų perdavimui kitiems asmenims; <…> bendravimo su juo teisėms, įskaitant teisę paimti vaiką ribotam laikui iš jo nuolatinės gyvenamosios vietos į kitą vietą“.

51 Pagal šios konvencijos 1 straipsnio 2 dalį „<…> sąvoka „tėvų pareigos“ apima tėvų valdžią ar bet kokį analogišką valdžios santykį, nustatantį tėvų, globėjų ir kitų teisėtų atstovų teises, galias ir pareigas vaiko asmens ar turto atžvilgiu“. Žr. Paul Lagarde aiškinamąją ataskaitą dėl 1996 m. Hagos konvencijos, prieinamą adresu https://assets.hcch.net/upload/expl34.pdf.

52 Paul Lagarde ataskaitoje, *loc. cit.*, p. 542, nurodyta: „[tėvų pareigų] apibrėžimas yra platus. <…> Paprastai šias pareigas vykdo tėvai, bet jas visiškai ar iš dalies gali vykdyti ir tretieji asmenys, vadovaudamiesi nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka, kai tėvai miršta, tampa neveiksnūs, jų valdžia apribota ar atimtos teisės arba kai tėvai nesirūpina vaiku“ (laisvas vertimas).

68. Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 10 punkte pateiktas toks pat bendravimo teisių apibrėžimas kaip 1996 m. Hagos konvencijoje [53]. Vis dėlto *Lagarde* ataskaitoje nieko nepasakyta dėl to, ar kitų nei tėvai asmenų, be kita ko, senelių, pateikti prašymai nustatyti bendravimo teises patenka į 1996 m. Hagos konvencijos taikymo sritį.

69. Vis dėlto vėliau priimtuose Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos valstybių narių nurodymuose pažymėta, kad pripažįstama asmeninių santykių palaikymo su kitais asmenimis, su kuriais sieja šeimos ryšys, svarba, ir patikslinta, kad „nei pagal 1980 m. Hagos konvenciją, nei pagal 1996 m. Hagos konvenciją bendravimo teisės neribojamos tik tomis, kurios egzistuoja tarp tėvų ir vaikų“ [54].

70. Atsižvelgdamas į visus šiuos elementus ir, konkrečiai, į vaiko interesų pirmumą, t. y. principą, kuris visada turi būti taikomas aiškinant Reglamentą Nr. 2201/2003 dėl bylų, susijusių su tėvų pareigomis, esu įsitikinęs, kad šis reglamentas taikomas ir senelių pateiktam prašymui nustatyti bendravimo teises.

4. Kiti tarptautiniai dokumentai dėl asmeninių santykių su vaikais

71. Pagal Reglamentą Nr. 2201/2003 negalimas platus bendravimo teisių aiškinimas. Iš tikrųjų kituose tarptautiniuose dokumentuose dėl asmeninių santykių su vaikais nustatyta platesnė bendravimo teisių sąvoka.

72. Šiuo aspektu pažymiu, jog, pirma, Konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams, gali būti nustatytas vaiko ir kitų nei tėvai asmenų, turinčių su juo šeimos ryšį, asmeninis bendravimas“ [55]. Šios konvencijos 2 straipsnio d punkte „šeimos ryšiai“ apibrėžti kaip „glaudūs santykiai, kaip antai egzistuojantys tarp vaiko ir jo senelių ar brolių ir seserų, atsirandantys dėl teisės ar faktinių šeimos santykių“.

73. Šiuo klausimu tos konvencijos aiškinamojoje ataskaitoje pirmiausia nurodyta, kad kitų nei tėvai asmenų, su kuriais vaikas gali palaikyti asmeninius santykius, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams, nustatymas „yra esminis“ [56]. Toliau, pabrėžiama, kad tam tikrų valstybių narių teisės aktuose ryškėjo tendencija plėsti asmenų, kuriems gali būti suteikta teisė ar kurie gali teikti prašymą leisti asmeniškai bendrauti su vaiku, ratą. Joje priminta, kad, nors „pagal šiuos įstatymus seneliams suteikiama teisė palaikyti asmeninius santykius su vaiku, pagal kitus suteikiama tik teisė teikti prašymą dėl šių asmeninių santykių palaikymo“ [57]. Galiausiai, šioje ataskaitoje konstatuota, kad su EŽTK susijusioje jurisprudencijoje pripažinta, kad EŽTK 8 straipsnio teikiama apsauga taikoma ir senelių bei jų anūkų asmeninių santykių palaikymui [58].

53 Dėl Reglamento Nr. 2201/2003 sąsajos su 1996 m. Hagos konvencija žr. šio reglamento 61 straipsnį.

54 *Contacts transfrontières relatifs aux enfants. Principes généraux et Guide de bonnes pratiques, Conférence de La Haye de droit international privé*, Family Law, 2008, p. 5 ir 38 išnaša. Beje, pažymėtina, kad nuorodų į senelių bendravimo teises galima rasti 5B ir 8A pavyzdžiuose, kurie pateikti *Manuel pratique sur le fonctionnement de la Convention de La Haye de 1996 sur la protection des enfants*, 2014, prieinamo šiuo interneto adresu: https://www.hcch.net/fr/instruments/conventions/publications1/?dtid=3&cid=70, p. 64, 65 ir 86.

55 2003 m. gegužės 15 d. Konvencija dėl teisės bendrauti su vaikais (Europos Taryba, *Série des traités européens*, Nr. 192, Strasbūras). Iš valstybių narių šią konvenciją ratifikavo tik Čekijos Respublika, Kroatijos Respublika, Maltos Respublika ir Rumunija. Vis dėlto ji išlieka reikšminga tuo, kad joje iš esmės kodifikuota Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija, kurioje išaiškinta visose valstybėse narėse privalomos EŽTK 8 straipsnyje įtvirtinta teisė į šeimos gyvenimo gerbimą.

56 2003 m. gegužės 15 d. Konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais aiškinamosios ataskaitos (Europos Taryba, *Série de traités européens*, Nr. 192, Strasbūras) 9 ir 34 punktai. Šioje ataskaitoje nurodyta ir 1980 m. gegužės 20 d. Europos konvencija dėl sprendimų, susijusių su vaikų globa, pripažinimo ir vykdymo bei vaikų globos atnaujinimo (Europos Taryba, *Série des traités européens*, Nr. 105, Liuksemburgas; lietuvių k. *Valstybės žinios*, 2002 m. gruodžio 31 d., Nr. 126-5732), kurioje nurodytas „asmuo“, teigiantis, kad jis turi teisę matytis su vaiku (bendravimo teisę).

57 Konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais aiškinamosios ataskaitos, *op. cit.*, 9 ir 47 punktai. Dėl teisės aktų, taikomų bylose, susijusiose su tėvų pareigomis, palyginimo žr. Granet, F., „L'exercice de l'autorité parentale dans les législations européennes“, *La documentation française*, 2002.

58 Konvencijos dėl teisės bendrauti su vaikais aiškinamosios ataskaitos, *op. cit.*, 9 punktas.

74. Taigi, antra, primintina, kad pagal EŽTK 8 straipsnį „[k]iekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas“. Kaip nurodyta pirmesniame punkte, EŽTT nusprendė, kad „senelių ir anūkų ryšiai priskiriami prie šeimos ryšių, kaip tai suprantama pagal Konvencijos 8 straipsnį“ [59]. Be kita ko, byloje dėl tėvų pareigų vykdymo sustabdymo EŽTT nusprendė: „neginčyta, kad su [senelės] ir jos anūkų santykiais susijusiems klausimams taikomas Konvencijos 8 straipsnis“. Be to, EŽTT priminė, kad „šeimos gyvenimas“, kaip tai suprantama pagal 8 straipsnį, apima bent jau ryšius tarp artimų giminaičių, jame atliekančių reikšmingą vaidmenį, pavyzdžiui, senelių ir anūkų ryšius“. Taip suprantamas šeimos gyvenimo „gerbimas“ reiškia, kad valstybė turi veikti taip, kad šie ryšiai galėtų įprastai plėtotis“ [60].

75. Mano nuomone, iš šios išvados 43–74 punktų aiškiai matyti, jog Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatų turinio, teleologinė, sisteminė ir istorinė analizė patvirtina, kad šio reglamento 8 straipsnyje įtvirtinta jurisdikcijos taisyklė taikoma ir kitų asmenų nei tėvai, be kita ko, kitų teisinės ar faktinės šeimos narių prašymui dėl bendravimo teisių įgyvendinimo.

76. Todėl manau, jog į prejudicinį klausimą reikia atsakyti taip, kad Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnio 2 dalies a punkte ir 2 straipsnio 10 punkte vartojama sąvoka „bendravimo teisės“ turi būti aiškinama taip, kad ji apima senelių bendravimo su anūkais teises.

C. Vietoj epilogo

77. Kaip išdėsčiau pateiktuose samprotavimuose, ne tik iš Reglamento Nr. 2201/2003 turinio, tikslų ir struktūros, bet ir iš jo genezės matyti, kad šis reglamentas taikomas ir prašymui dėl senelių bendravimo teisių.

78. Be to, iš pateiktos Reglamento Nr. 2201/2003 analizės matyti, kad šis reglamentas apima kitų asmenų nei tėvai, su vaiku turinčių faktinių ar teisinių šeimos ryšių (be kita ko, senelių ar brolių, vieno iš tėvų buvusio sutuoktinio ar partnerio), bendravimo teisių sąvoką. Atsižvelgiant į nuolatinius mūsų visuomenės pokyčius ir naujų šeimos struktūrų formų egzistavimą, atitinkami asmenys galėtų turėti daug galimybių įgyvendinti bendravimo teises, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 2201/2003 [61]. Vieno iš tėvų, vykdančio tėvų pareigas, buvusio partnerio, todėl ir šio buvusio partnerio tėvų, kuriuos vaikas laiko seneliais, arba tetos ar dėdės, kuriems pavesta rūpintis vaiku, kol vienas iš tėvų laikinai išvykęs, situacijos yra tik keli pavyzdžiai, kuriuos Teisingumo Teismui gali tekti nagrinėti aiškinant tą reglamentą [62].

79. Iš tiesų Reglamentas Nr. 2201/2003 susijęs tik su jurisdikcijos taisyklėmis ir teismo sprendimų, be kita ko, dėl tėvų pareigų pripažinimu ir vykdymu. Todėl šiame Sąjungos teisės raidos etape atsakymą į klausimą, kuriems asmenims bus suteiktos ar nesuteiktos bendravimo teisės, lemia nacionalinė teisė. Dėl šios priežasties dar svarbiau, kad būtų nustatyta vienintelės ir vienodos jurisdikcijos taisyklė, t. y. kad, siekiant užtikrinti skirtingose valstybėse narėse priimtų sprendimų pripažinimą ir vykdymą, jurisdikciją turėtų vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės narės institucijos.

59 Dėl bylos, susijusios su laikinu senelių bendravimo teisių apribojimu, nes dėl jų sūnaus, t. y. vaiko tėvo, pradėtas baudžiamasis persekiojimas, žr. 2015 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Manuello ir Nevi prieš Italiją* (CE:ECHR:2015:0120JUD000010710, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

60 2000 m. liepos 13 d. EŽTT sprendimas *Scozzari ir Giunta prieš Italiją* (CE:ECHR:2000:0713JUD003922198, 221 punktas) ir 1979 m. birželio 13 d. EŽTT sprendimas *Marckx prieš Belgiją* (CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, 45 punktas).

61 Žr. šios išvados 29 punktą.

62 Žr. šios išvados 31, 32, 49, 64, 69 ir 75 punktus.

V. Išvada

80. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija) pateiktą prejudicinį klausimą atsakyti taip:

2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, 1 straipsnio 2 dalies a punkte ir 2 straipsnio 10 punkte vartojama sąvoka „bendravimo teisės“ turi būti aiškinama taip, kad ji apima senelių bendravimo su anūkais teises.